

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 września 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Anna Kowacz-Braun
Sędziowie:	SSA Paweł Rygiel SSA Hanna Nowicka de Poraj
Protokolant:	st.sekr.sądowy Barbara Piaszczyk

po rozpoznaniu w dniu 26 września 2012 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa P. K. i M. K. (1)

przeciwko A. K. (1), M. K. (2), A. K. (2), D. K., K. P., H. K., A. W. i A. K. (3)

o ustalenie

na skutek apelacji pozwanej K. P. od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 31 stycznia 2012 r. sygn. akt I C 2130/11

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od pozwanej K. P. na rzecz powoda P. K. kwotę 3.321zł (trzy tysiące trzysta dwadzieścia jeden złotych), w tym 621zł podatku od towarów i usług, tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi P. K. z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.**

I ACa 709/12

UZASADNIENIE

Powódka M. K. (1) wniosła o ustalenie na podstawie art. 189 k.p.c. w zw. z art. 12 i 14 § 1 k.c. nieważności umowy darowizny dokonanej w formie aktu notarialnego zawartego w dniu 30 lipca 2008 roku Rep. (...) przed notariuszem A. Z. pomiędzy W. K. (1) a K. P., której przedmiotem był udział 1/2 w nieruchomości rolnej w miejscowości S. oraz mieszkanie własnościowe w K., ponieważ w dacie czynności W. K. (1) jako osoba ubezwłasnowolniona całkowicie nie miała całkowitej zdolności do czynności prawnych. W kolejnym piśmie powódka M. K. (1) wniosła o stwierdzenie również nieważności umowy darowizny objętej tym samym aktem notarialnym z dnia 30 lipca 2008 r. zawartej pomiędzy H. K. a K. P. (2), a dotyczącej pozostałego udziału 1/2 we własności nieruchomości rolnej położonej w miejscowości S..

W odpowiedzi na pozew K. P. wniosła o oddalenie powództwa. Wskazała, że postanowieniem z dnia 9 maja 2008 roku Sąd Rejonowy dla Wrocławia- Krzyków, Wydział III Rodzinny i Nietletnich, zezwolił na dokonanie czynności umowy darowizny i w tym celu wyznaczył A. P. jako kuratora do reprezentowania W. K. (1) podczas powyższej czynności.

Do sprawy w charakterze powoda przystąpił P. K.. Wniósł o ustalenie nieważności umowy darowizny dokonanej pomiędzy W. K. (1), a K. P. oraz umowy darowizny pomiędzy H. K. i K. P..

Sąd Okręgowy wezwał do udziału w sprawie w charakterze pozwanych A. W., A. K. (1), M. K. (2), A. K. (2), A. K. (3) oraz D. K.. Wskazani pozwani zgodzili się z żądaniem pozwu.

Sąd Okręgowy w Kielcach wyrokiem z dnia 31 stycznia 2012 roku, sygn. akt I C 2130/11, ustalił nieważność czynności prawnej, w postaci umowy darowizny zawartej w dniu 30 lipca 2008 roku, w Kancelarii Notarialnej w K., za numerem repertorium (...), pomiędzy działającą przez kuratora A. P., W. K. (1) a K. P. (punkt I); w pozostałym zakresie oddalił powództwo (punkt II); przyznał od Skarbu Państwa adwokatowi B. D. kwotę 8856 złotych tytułem wynagrodzenia za udzieloną pomoc prawną udzieloną z urzędu (punkt III); nakazał sściagnąć od pozwanej K. P. na rzecz Skarbu Państwa kwotę 1000 złotych tytułem części kosztów sądowych.

W uzasadnieniu Sąd Okręgowy ustalił – między innymi – że prawomocnym postanowieniem z dnia 12 lutego 2007 roku (sygn. akt I NS 373/06) Sąd Okręgowy w Kielcach ubezwłasnowolnił całkowicie W. K. (1). Postanowieniem Sądu Rejonowego we Włoszczowie z dnia 20 czerwca 2007 roku (III RNs 29/07) K. P. została ustanowiona opiekunem swojej siostry W. K. (1). W dniu 9 kwietnia 2008 roku K. P. wystąpiła do Sądu o wyrażenie zgody na zawarcie pomiędzy nią a W. K. (1) umowy darowizny spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego i nieruchomości rolnej oraz o ustanowienie kuratora, który będzie reprezentował W. K. podczas wskazanej czynności. W uzasadnieniu tego wniosku K. P. podała, że chce wyremontować mieszkanie aby mogła do niego zabierać W. K. (1). W tym celu musi uzyskać kredyt z banku, co wymaga legitymowania się tytułem własności. Postanowieniami z dnia 30 czerwca 2008 roku Sąd Rejonowy dla Wrocławia - Krzyków (sygn. akt III RNS 169/08) zezwolił na zawarcie powyższej umowy i ustanowił A. P. (syna K. P.) kuratorem W. K. (1) do tej czynności. W dniu 30 lipca 2008 roku, w Kancelarii Notarialnej w K., pomiędzy A. P. działającym w imieniu i na rzecz W. K. (1), a K. P., zostały wskazane wyżej wskazane dwie umowy darowizny, tj. darowizna spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego położonego w K. przy ul. (...) oraz udziału w wysokości 1/2 we własności nieruchomości rolnej położonej w miejscowości S., objętej księgą wieczystą KW nr (...). Sąd ustalił również, że przed ubezwłasnowolnieniem W. K. (1) K. P. nie interesowała się siostrą, sporadycznie ją odwiedzała. Od roku 2006 W. K. (1) przebywała w Domu Pomocy Społecznej we W.. K. P. odwiedziła ją tam jeden raz. Lokal mieszkalny, nabyty na mocy umowy darowizny K. P., wynajęła osobom trzecim i z tego tytułu pobierała od lokatorów czynsz. Po dokonanej darowiznie K. P. tylko raz zabrała do mieszkania W. K. (1). W. K. (1) zmarła w dniu 8 kwietnia 2011 r. Była osobą stanu wolnego, nie posiadała dzieci. Miała czworo rodzeństwa: K. P. H. K., S. K. i W. K. (3). Obaj bracia zmarli przed W. K. (1). Powódka M. K. (1) jest wdową po W. K. (3). Powód P. K. i pozwani wezwani do udziału w sprawie przed Sąd – są dziećmi S. i W. K. (3).

Oceniając powyższe fakty Sąd Okręgowy uznał za bezzasadne powództwo dotyczące ustalenia nieważności umowy darowizny dokonanej pomiędzy pozwanymi K. P. i H. K.. Podstawą rozstrzygnięcia był brak interesu prawnego powodów w rozumieniu art. 189 kpc, skoro darczyńca H. K. żyje. Powództwo M. K. (1) Sąd uznał za bezzasadne w całości. Wymieniona nie posiada interesu prawnego również jak chodzi o żądanie ustalenia nieważności umowy darowizny pomiędzy W. K. (1) a K. P. Powódka nie należy bowiem do kręgu spadkobierców ustawowych W. K. (1). Interes taki posiada natomiast powód P. K., w zakresie żądania nieważności umowy darowizny W. K. (1), jako syn zmarłego przed W. K. (1) jej brata W. K. (3)

Sąd uznał, że umowa darowizny zawarta pomiędzy nieżyjącą W. K. (1) i K. P. jest nieważna. Ani K. P. ani A. P., jako syn K., nie mogli reprezentować W. K. (1) w dokonaniu wskazanej czynności prawnej z uwagi na treść art. 178 § 2 krio w zw. z art. 159 § 1 pkt. 2 krio. Tak więc umowa darowizny jako sprzeczna z ustawą jest nieważna. Powyższej oceny nie zmienia okoliczność upoważnienia A. P. (1) jako kuratora W. K. (1) do dokonania powyższej czynności prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego. Czym innym jest bowiem uzyskanie zezwolenia na daną czynność

i ustanowienie kuratora, a czym innymi jest samo dokonanie tej czynności. To umowa darowizny jest oceniana pod względem ważności, a nie postanowienie Sądu. Sąd Okręgowy uznał również, że wskazana umowa darowizny jest także sprzeczna z zasadami współżycia społecznego, a ponadto zmierzała do obejścia przepisów prawa.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyła w całości apelacją pozwana K. P., zarzucając naruszenie prawa procesowego tj. art. 365 § 1 k.p.c. w zw z art. 13 § k.p.c. poprzez niewłaściwą ocenę skutków prawomocnego postanowienia z dnia 30 czerwca 2008 roku, art. 233 k.p.c. poprzez dowolną ocenę materiału dowodowego, sprzeczność istotnych ustaleń faktycznych z treścią zebranego materiału dowodowego poprzez uznanie umowy darowizny za nieważną pomimo dysponowania postanowieniem Sądu Rejonowego oraz, że była sprzeczna z ustawą i z zasadami współżycia społecznego. Podnosząc powyższe zarzuty pozwana wniosła o zamianę zaskarżonego wyroku w punkcie I poprzez oddalenie powództwa i zasądzenie od powodów solidarnie kosztów postępowania za obie instancje, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Obecni na rozprawie apelacyjnej pozwani A. W., A. K. (2) i D. K. wniesli o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny rozważył, co następuje:

Apelacja pozwanej K. P. nie zasługiwała na uwzględnienie.

Pomimo częściowo błędnego stanowiska Sądu I instancji zawartego w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, orzeczenie jest prawidłowe. Sąd Okręgowy poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne, które Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne.

W ocenie Sądu Apelacyjnego bezzasadny jest zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Zaprezentowany wywód Sądu Okręgowego dotyczący oceny dowodów jest logiczny i zgodny z zasadami doświadczenia życiowego. Powszechnie w orzecznictwie przyjmuje się, że dla zasadności zarzutu naruszenia zasady swobodnej oceny dowodów konieczne jest wykazanie błędu logicznego w rozumowaniu Sądu I instancji, czy też naruszenie zasad doświadczenia życiowego. Jak wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku stan faktyczny był w zasadzie bezsporny pomiędzy stronami, a większość ustaleń Sąd poczynił o niekwestionowane dokumenty. Tym samym nie można zgodzić się z twierdzeniami apelacji pozwanej, że Sąd I instancji oparł się na zeznaniach stron, które są bezpośrednio zainteresowane rozstrzygnięciem. Sąd Okręgowy oparł również swoje ustalenia na zeznaniach osoby trzeciej- świadka G. P. (najemcy lokalu należącego uprzednio do W. K. (1)). W oparciu o te dowody Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił, iż pozwana K. P. wykazywała mniej niż mierne zaangażowanie w opiekę nad swoją podopieczną W. K. (1). Okoliczność ta wynika z zeznań samej pozwanej, która zeznała, że był taki przypadek, że odwiedziła siostrę przed jej umieszczeniem w (...) (k. 231). Nie mogło zresztą być inaczej, skoro W. K. (1) mieszkała w K. a następnie w (...) we W., pozwana zaś we W.. W tym kontekście twierdzenia apelacji, jakoby pozwana odwiedzała siostrę w (...), interesowała się jej stanem zdrowia i przynosiła jedzenie, nie znajdują umocowania w żadnym przeprowadzonym przez Sąd Okręgowy dowodzie, nawet w zeznaniach samej pozwanej. To czy przejęcie własności przedmiotowych nieruchomości leżało czy też nie w interesie podopiecznej, należy do oceny prawa materialnego. Istotne dla tej oceny jest natomiast prawidłowe ustalenie przez Sąd Okręgowy, iż pozwana nie zrealizowała żadnej z czynności, które dla dobra podopiecznej deklarowała się zrealizować, wnosząc o zezwolenie na zawarcie umowy darowizny, w sprawie I III RNs 169/08. Pozwana nie wyremontowała lokalu, którego właścicielką stała się na mocy umowy darowizny, nie zabierała siostry W. do tego mieszkania – wynajęła je, a uzyskane w ten sposób środki przeznaczała na własne potrzeby. Dowodem na powyższe są dokumenty znajdujące się w aktach III RNs 169/08, z jednej strony, z drugiej zaś zeznania świadka G. P. oraz wyjaśnienia stron niniejszego postępowania - w tym wyjaśnienia samej pozwanej. W tej sytuacji twierdzenie, jakoby Sąd Okręgowy oparł się w swoich ustaleniach wyłącznie na zeznaniach osób osobiście zaangażowanych w konflikt, nie znajduje uzasadnienia. Niezależnie od tego zarzuty naruszenia art. 233 § 1 kpc są ogólnikowe i nieumotywowane należycie.

Za zasadny natomiast Sąd uznał zarzut pozwanej naruszenia prawa procesowego tj. art. 365 § 1 k.p.c., co wyraża się w przyjęciu przez Sąd Okręgowy, iż umowa darowizny pomiędzy pozwaną a W. K. (1) reprezentowaną przez A. P. jest sprzeczna z prawem, ponieważ darowizna nastąpiła wbrew zakazowi wynikającemu z art. 178 § 2 krio w zw. z art. 159 §

1 pkt. 2 krio. Nie jest trafne stanowisko Sądu Okręgowego, że czym innym jest postanowienie o udzieleniu zezwolenia na dokonanie czynności, a czym innym samo dokonanie czynności. W ocenie Sądu Okręgowego nie może on podważyć prawomocnego postanowienia, którym jest związany, co nie stoi to na przeszkodzie stwierdzeniu nieważności samej czynności prawnej, w oparciu o odmienną ocenę przesłanek, które legły u podstaw wydania w/w postanowienia. Powyższe stanowisko Sądu I instancji jest błędne i sprzeczne z zasadą związania prawomocnymi orzeczeniami sądów. Z brzmienia przepisu art. 365 § 1 k.p.c. wynika, że Sąd rozpoznający przedmiotową sprawę nie może ponownie badać tych okoliczności, które wchodziły w zakres kognicji sądu rodzinnego.

I tak należy zauważyć, że przed udzieleniem zezwolenia na dokonanie czynności sąd opiekuńczy winien był ustalić, czy dana czynność należy do czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu, a także sprawdzić w szczególności, czy planowana czynność prawna — bezpłatnego przysporzenia na rzecz opiekuna kosztem podopiecznego - jest korzystna dla podopiecznego, czy odpowiada względom gospodarczym i czy jest celowa w dacie orzekania. Ponadto w sytuacjach wskazanych w art. 157 krio w zw. z art. 159 § 1 pkt. 2 krio sąd rodzinny - sąd opiekuńczy wyznacza również osobę, która ma reprezentować ubezwłasnowolnionego. Przesłania wyznaczenia kuratora, zwłaszcza jak chodzi o kwalifikację kandydata do pełnienia tej funkcji, także podlegają badaniu przez sąd opiekuńczy. Sąd Okręgowy w niniejszej sprawie był związany wyrażonymi tam ocenami prawnymi, zarówno jak chodzi o zasadność samej czynności oraz osobą kuratora, wyznaczoną do reprezentowania ubezwłasnowolnionej W. K. (1) do złożenia oświadczenia woli w ramach umowy darowizny. Sąd I instancji nie mógł więc podważyć powyższych okoliczności uznając, że zawarta umowa darowizny była nieważna, ponieważ wyznaczony kurator w osobie A. P. nie mógł reprezentować W. K. (1) z uwagi na brzmienie przepisu art. 159 § 1 pkt. 2 krio w zw. z art. 178 § 2 krio.

Nie może stanowić potwierdzenia zasadności stanowiska Sądu I instancji powołane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku orzeczenie Sądu Najwyższego z 25 listopada 2009 roku, II CSK 262/09. Należy przede wszystkim zauważyć, że Sąd Najwyższy dopuścił możliwość badania ważności czynności jedynie w wyjątkowych sytuacjach, między innymi gdy pomiędzy zezwoleniem na jej dokonanie, a samą czynnością jest znaczny upływ czasu, albo gdy czynność zawiera elementy, które nie stanowiły części zezwolenia. Z powyższego wynika więc, że Sąd rozpoznający sprawę dotyczącą ustalenia nieważności czynności, na którą uzyskano stosowne pozwolenie sądu rodzinnego, nie może badać tych samych elementów, które uprzednio wchodziły w zakres kognicji Sądu udzielającego pozwolenia. Tak natomiast uczynił Sąd Okręgowy w niniejszej sprawie — co uzasadnia zarzut naruszenia art. 365 § 1 kpc.

Niemniej jednak pomimo powyższego uchybienia wyrok Sądu I instancji jest prawidłowy. Sąd Apelacyjny uznał bowiem, że umowa darowizny zawarta pomiędzy W. K. (1), a K. P. jest nieważna z uwagi na sprzeczność z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.).

Należy zauważyć, że udzielając K. P. zezwolenia na zawarcie umowy darowizny z W. K. (1) Sąd Rejonowy we Wrocławiu miał na względzie to, iż wnioskodawczyni zadeklarowała wyremontowanie przedmiotowego lokalu w celu możliwości zabierania do niego podopiecznej, która wówczas przebywała już w (...). K. P. twierdziła przed Sądem Rejonowym, że nie ma własnych środków na wyremontowanie lokalu — objęcie jego własności miało jej umożliwić wzięcie kredytu na ten cel. Te właśnie okoliczności zostały wzięte pod uwagę przez Sąd Rejonowy, który zezwolił na dokonanie czynności umowy darowizny, przyjmując że dokonanie umowy darowizny w okolicznościach wskazanych przez pozwaną leży w interesie osoby ubezwłasnowolnionej. Ocena ta nie może zostać podważona przez Sądy obu instancji, orzekające w niniejszej sprawie.

Niemniej jednak, zdaniem Sądu Apelacyjnego, umowa darowizny zawarta pomiędzy W. K. (1), a K. P. narusza podstawowe zasady współżycia społecznego. Przez zasady współżycia społecznego rozumie się na ogół obowiązujące w stosunkach między ludźmi reguły postępowania, które za podstawę mają uzasadnienie aksjologiczne, a nie prawne. Odwołują się one do powszechnie uznawanych w całym społeczeństwie lub w danej grupie społecznej wartości i ocen właściwego, przyzwoitego, rzetelnego, lojalnego czy uczciwego zachowania. Zasady te obejmują nie tylko reguły moralne, lecz także obyczajowe. Przepis art. 58 § 2 k.c. przewiduje nieważność czynności prawnej w razie jej sprzeczności z konkretnymi zasadami współżycia społecznego. Do takiej oceny czynności prawnej może dojść ze względu na cel, do którego osiągnięcia czynność zmierza, rażąco krzywdzące działanie jednej ze stron, zachowanie

nieuczciwe, nielojalne lub naruszające interesy osób trzecich. Konieczne jest dokonanie wartościowania zachowania z konkretnymi zasadami współżycia społecznego w kontekście skutku prawnego (wyr. SN z dnia 3 lutego 2011 r., I CSK 261/10, Lex nr 784986).

Sąd Apelacyjny uznał, że wskazana sprzeczność umowy darowizny z zasadami współżycia społecznego przejawia się w tym, że podane Sądowi Rodzinnemu przez pozwaną okoliczności uzasadniające konieczność umowy darowizny, które były przez ów Sąd badane, nie istniały w momencie przystąpienia do zawarcia samej umowy. Pozwana K. P. nie udowodniła w przedmiotowej sprawie, że czyniła jakiegokolwiek starania w celu uzyskania kredytu na remont mieszkania. Jak wynika z prawidłowych ustaleń faktycznych Sądu I instancji jedyny poważniejszy remont (wymiana okien) miał miejsce przed zawarciem umowy darowizny i został sfinansowany między innymi ze środków własnych pozwanej oraz Spółdzielni Mieszkaniowej. Natomiast po zawarciu umowy darowizny K. P. (1) odnowiła jedynie lokal w zakresie niezbędnym do jego wynajęcia i wynajęła go osobom trzecim, czerpiąc z tego korzyść majątkową. Z powyższego wynika, że w momencie przystąpienia do zawarcia umowy darowizny celem pozwanej nie było zabezpieczenie interesów majątkowych i osobistych W. K. (1), ale chęć czerpania zysków z jej majątku z pominięciem pozostałej rodziny. Tym samym pozwana w swoim działaniu nie kierowała się dobrem osoby pozostającej pod jej opieką, lecz własnym interesem majątkowym. Pozwana w istocie nie interesowała się siostrą, odwiedzała ją sporadycznie, brak wiarygodnych dowodów, że kiedykolwiek zabrała ją do przedmiotowego lokalu. Tym samym przesłania, jakimi kierował się Sąd Rejonowy wyrażając zgodę na zawarcie umowy darowizny, w rzeczywistości nie zaistniały. Pozwana nie miała w ogóle zamiaru ich zrealizować. Nie wypełniała w sposób należyty swoich obowiązków wynikających zarówno z opieki nad ubezwłasnowolnioną, ale również ze stosunków rodzinnych. Działanie pozwanej było jedynie nakierowane na osiągnięcie zysku w postaci przejęcia majątku siostry. Tak więc należy uznać, że Sąd I instancji prawidłowo ustalił i ocenił, że swoim zachowaniem pozwana naruszyła zasady lojalności oraz uczciwości, jak również wykorzystwała stan nieporadności i brak samodzielności W. K. (1).

Mając powyższe na uwadze apelację oddalono na podstawie art. 385 k.p.c. O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. zasądzając od pozwanej K. P. na rzecz powoda P. K. kwotę wynagrodzenia pełnomocnika obliczonego zgodnie z § 6 pkt. 6 w zw. z § 13 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata ustanowionego z urzędu powiększoną o wartość podatku VAT.